

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 9 februari 2006

Mål nr

Ö 5178-04

KLAGANDE

1. BS

2. US

Ombud för 1 och 2: advokaten BE

MOTPART

Länsförsäkringar Älvsborg, 562500-4337

Box 1107

462 28 VÄNERSBORG

Ombud: chefsjuristen PR

SAKEN

Rättegångskostnader i mål om partikulärdispasch

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Hovrätten för Västra Sveriges utslag den 19 november 2004 i mål

Ö 1081-04

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen ändrar endast på det sättet hovrättens utslag att Högsta domstolen upphäver vad hovrätten förordnat om skyldighet för BS och US att ersätta Länsförsäkringar Älvsborg för kostnader hos dispaschören.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Sedan BS och US överklagat hovrättens utslag såväl i själva saken som beträffande rättegångskostnader, har Högsta domstolen meddelat prövningstillstånd i fråga om hovrättens beslut om rättegångskostnader men inte funnit skäl att meddela prövningstillstånd i målet i övrigt, varför hovrättens utslag i dessa delar står fast.

BS och US har såvitt nu är i fråga yrkat att de skall befrias från skyldigheten att utge ersättning för Länsförsäkringar Älvsborgs rättegångskostnader i hovrätten, vid tingsrätten och hos dispaschören.

Länsförsäkringar har bestritt ändring.

SKÄL

Sedan länge är det fast praxis i dispaschären att försäkringstagare som förlorar ett sådant ärende inte åläggs att betala försäkringsbolagets kostnader hos dispaschören (jfr Sandström i Festskrift till Kurt Grönfors, s. 397, och Johansson i Festskrift till Jan Sandström, s. 277, samt de senare dispaschavgörandena nummer 3015, 3034 och 3047). Det finns inte uttryckligt stöd i

lag för att ålägga försäkringstagare sådan betalningsskyldighet. Tillräckliga skäl för en analogisk tillämpning av reglerna i 18 kap. rättegångsbalken kan inte heller anses föreligga när det gäller dispaschförfarandet (jfr NJA 2002 s. 613).

Med hänsyn till det anförda och då det inte på annan grund finns anledning att i förevarande ordning förplikta BS och US att ersätta någon del av de kostnader som Länsförsäkringar har fordrat ersättning för hos dispaschören skall hovrättens utslag ändras så att vardera parten får bära sin kostnad hos denne.

När det härefter gäller kostnaderna i domstolarna är omständigheterna sådana att bestämmelserna i 18 kap. rättegångsbalken bör tillämpas analogt på dessa (jfr t.ex. NJA 1994 s. 33 och 2001 s. 738 samt i förstnämnda rättsfall gjorda hänvisningar till tidigare rättsfall). Utifrån denna utgångspunkt saknas det anledning att frångå vad hovrätten förordnat om dessa kostnader.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Munck, Regner, Victor (referent), Håstad
(särskilt tillägg) och Lindeblad
Föredragande revisionssekreterare: Backelin

HÖGSTA DOMSTOLEN

Bilaga till
PROTOKOLL
2006-01-12Mål nr
Ö 5178-04

Justitierådet Håstad tillägger för egen del:

Vid fall av brott följer av 2 kap. 2 § skadeståndslagen att part kan förpliktas att ersätta motpartens allmänna förmögenhetsskada. Bestämmelsen har tillämpats bl.a. avseende utredningskostnader i tvister om annan försäkring än sjöförsäkring (NJA 1994 s. 709). Vid tillkomsten av avtalslagen ansågs det vara självklart att svek kan ge upphov till skadeståndsskyldighet, således oberoende av om sveket utgör ett brott (se NJA II 1915 s. 243 och Axel Adlercreutz, Avtalsrätt I, 2002, s. 233).

Dessa regler torde vara tillämpliga även vid sjöförsäkring. Det framstår emellertid som opraktiskt att ett försäkringsbolag vid sjöförsäkring skulle behöva väcka talan i särskild ordning för att få ersättning för kostnad i dispaschförfarandet, när dispaschören ansett att den försäkrade inte är berättigad till ersättning ur försäkringen på grund av försäkringsbedrägeri. Frågan om svek måste ju i så fall prövas i två förfaranden. Även om utgången i själva försäkringsärendet hos dispaschören eller i högre instans har s.k. bevisverkan i skadestånds målet, kan det dessutom inte uteslutas att skadeståndsyrkandet ogillas fastän den försäkrade på grund av bedrägeri ansetts sakna rätt till ersättning ur försäkringen.

Frågan är därför, om det är möjligt att ålägga den försäkrade att ersätta försäkringsbolaget för dess kostnader redan i dispaschärendet. Ersättningen måste i så fall behandlas som en rättegångskostnad, och betalningsskyldigheten kommer då att omfatta fler fall än försök till försäkringsbedrägeri.

Den enda hänvisning till rättegångsbalken som finns i 17 kap. 2 och 9 §§ sjölagen rörande dispasch gäller domarjäv. Enligt 32 § lagen om domstolsärenden får en domstol tillämpa 18 kap. rättegångsbalken i ärende där enskilda är motparter till varandra. Ärendelagen gäller emellertid enligt 1 § bara hand-läggningen av rättsvårdsärenden som skall tas upp av tingsrätt (i första instans). Det saknas således stöd i lag för att ålägga en försäkrad att som rättegångskostnad ersätta försäkringsgivaren för dennes kostnader hos en dispaschör. Vid sådant förhållande blir slutsatsen i andra sammanhang, t.ex. vid tvist inför hyresnämnd, att rättegångsbalkens regler om rättegångskostnad inte kan tillämpas. Det råder också en fast praxis att den försäkrade, oavsett utgången, inte åläggs att betala försäkringsgivarens kostnader inför dispaschören (se Kaj Pineus, Assuradören hos dispaschören, 1978, s. 21 f., Jan Sandström, Dispaschören och dispasch-processen, Festskrift till Kurt Grönfors, 1991, s. 387 ff. på s. 397, och Svante O. Johansson, Båtassuradören hos dispaschören eller tingsrätten?, Festskrift till Jan Sandström, 1997, s. 271 ff. på s. 277).

Emellertid har det i rättsfallet NJA 1938 B 841 ansetts möjligt att utan stöd i lag ålägga ett sjöförsäkringsbolag att ersätta försäkringstagarens kostnader hos en dispaschör, när den försäkrade bedömts vara berättigad till ersättning ur försäkringen. Förmodligen saknades också stöd i avtal; försäkringbolagen brukar i försäkringsvillkoren bara åta sig att betala dispaschörens kostnader. Därvid gäller dessutom förutsättningen att ersättningsanspråket inte är uppenbart ogrundat. (Från rättsskyddsförsäkring bortses här.)

I ovan nämnda arbeten har det framhållits att förfarandet hos dispaschören skall ses som en service till den försäkrade och att det inte skulle vara ändamålsenligt att ålägga denne skyldighet att utge ersättning för dispaschörförfarandet. Denna synpunkt framstår emellertid inte som obestridlig eftersom den försäkrade i andra sammanhang, även vid konsumentförsäkring, inte erbjuds möjlighet att få ett bindande avgörande utan kostnadsrisk.

Tvärtom framstår det som olämpligt att försäkringsbolaget vid övervägandet av ett anspråk där den försäkrade hotar med att begära dispasch måste räkna med att förfarandet oavsett utgången kommer att kosta bolaget dispaschörens arvode och egna kostnader (tillsammans ofta mer än tvisteföremålet) och vid förlust även den försäkrades kostnader.

En viss förbättring skulle åstadkommas, om den haltande ordningen för ansvar för parts egna kostnader hos dispaschören utjämnades genom att rättegångsbalkens regler om rättegångskostnader tillämpades även till nackdel för den försäkrade. Lösningen har emellertid svagheten att dispaschörens avgörande inte torde vara exigibelt (se Jan Sandström, a.a. s. 398 ff.). Det gör att försäkringsbolaget ofta ändå skulle behöva väcka talan mot försäkringstagaren för att få ut sina kostnader. Härtill kommer att rättsgrundsatsen i NJA 1938 B 841 vilar på bräcklig grund samt att ett rättegångskostnadsansvar vid partikulärdispasch aktualiserar frågor om vad som skall gälla vid generaldispasch och om ansvaret för dispaschörens arvode och kostnader. Eftersom frågan om dispaschörens behörighet att avgöra konsumenttvister – med åsidosättande av rättegångsbalkens bestämmelser om småmål och med tillskapande av en fjärde instans – redan lär vara föremål för regeringens uppmärksamhet (se Hugo Tiberg i SvJT 1998 s. 844 ff. samt Jan Sandström och Svante O. Johansson i SvJT 1999 s. 998 ff.), bör en ändring av det rådande, i lagstiftningen styvmoderligt behandlade dispaschförfarandet inte ske nu genom rättspraxis.